

організацій в її зміцненні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2001. Вип. 28. Ч. III. С. 3–11.

4. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. Дрогобич ; Київ : Відродження, 2004. 175 с.

5. Степико М. Т. Сучасний етап становлення української політичної нації: характерні особливості. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. С. 8–14.

6. Крисаченко В. С. Динаміка населення: популяційні, етнічні та глобальні виміри : монографія. Київ : НІСД, 2005. 368 с.

УДК 351.74+343.3

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/75-77

Олександр ЮХНО

професор кафедри криміналістики,
судової експертології та домедичної
підготовки факультету № 1
з підготовки слідчих
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ
НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕТИНАННЮ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ
І УХИЛЕННЮ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Євроінтеграція, запровадження безвізового режиму, політичні й військові конфлікти в Україні та інших країнах світу, економічна нестабільність та збільшення кількості біженців і мігрантів привели до пришвидшення введення та видачі зразків бланків документів із безконтактним електронним носієм інформації. Становлення незалежності України та визнання її суверенітету іншими державами світу спонукало до забезпечення міграційною службою МВС України наших громадян новими видами документів, що посвідчують особу, (біометричні дані та її громадянство), як на території України, так і за її межами, наділяють правами і обов'язками, зокрема обмежувальними на період дії воєнного стану та ін. Водночас в обігу є окремі елементи, паспортні документи і додатки для перетинання кордону, які підробляються для подальшого використання під час вчинення кримінальних правопорушень або ухилення від мобілізації. Чинний закон про кримінальну відповідальність України закріплює, що підроблені документи є предметом низки тяжких і особливо тяжких злочинів, таких як: торгівля людьми (дітьми) та їх органами або інша угода щодо передачі людини; виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї; контрабанда, шахрайство, зловживання службовим становищем та ін. [1, с. 5, 94; 2]. В умовах воєнного стану вказане набуває більш поширених форм та впливає на обороноздатність країни. Агресія РФ в Україні, що продовжується уже понад два роки, поставила перед Головнокомандувачем, Урядом і Збройними Силами України завдання захищати та виборювати свою незалежність, свободу і територіальну цілісність. Як свідчить статистика, на першому етапі цієї агресії орієнтовно понад 4 млн українців вимушені були покинути територію країни, зокрема й особи чоловічої статі призовного віку від 18 до 60 років, з яких не всі мають наявне бажання повернутись назад для участі в опорі агресору.

Як свідчать результати бойових дій, на передовій значна кількість захисників отримує смертельні та інші поранення, перебуває в бойових підрозділах понад два роки і потребує ротації. Для підтримки боєздатності та отримання бажаної перемоги вказане спонукає до постійного поповнення підрозділів Збройних Сил України новим особовим складом, починаючи з передової, для забезпечення шляхів логістики та тилу, для чого Урядом здійснюються постійні мобілізаційні заходи. У свою чергу, національний законодавець намагається удосконалити чинне законодавство щодо проведення справедливої мобілізації громадян, про що на сьогодні йде обговорення у Верховній Раді України. Як свідчить робота територіальних ТЦК, окремі особи, що підлягають мобілізації та підготовці до захисту країни від агресора, уникають цього питання з різних причин. Окремі з них намагаються покинути

країну різними шляхами, зокрема й через державний кордон, а також порушуючи встановлений законний порядок перетинання, інколи використовуючи при цьому підроблені або фальсифіковані документи та додатки до них.

З метою виконання мобілізаційних заходів на працівників Прикордонної служби України, а також Національної поліції України – у прикордонній смузі та в територіальних підрозділах – покладено здійснення запобіжних заходів із виявлення таких осіб відповідно до юрисдикційних повноважень, ефективної взаємодії між собою, враховуючи чинники воєнного стану [3]. За визначенням І. Клименка, МВС України працює над новою архітектурою безпеки в Україні, яка після початку війни збільшилась в рази. Іншим завданням є також встановлення осіб, що сприяють цим кримінальним правопорушенням, зокрема: працівників територіальних та інших підрозділів ТЦК, голів і членів ВЛК, керівників структурних військових і бойових підрозділів Збройних Сил України та інших співучасників, а також підробників і фальсифікаторів відповідних документів, що використовуються «ухилянтами» – особами, що намагаються уникнути мобілізації, та інших осіб із числа кримінальних елементів. З метою попередження можливих зловживань керівництвом держави і Збройних Сил України було замінено усіх голів ТЦК обласного та іншого рівня, взято під жорсткий контроль діяльність таких підрозділів і комісій ВЛК.

У цьому непростому соціальному і державному завданні важливу роль відіграє ефективно використання криміналістичної техніки і тактики, сучасних досягнень науки і техніки, зокрема телекомунікаційної техніки, новітніх засобів зв'язку, Інтернету та ін., удосконалення методики виявлення і дослідження фактів підроблених і фальсифікованих документів та додатків до них [4, с. 6].

За результатами дослідження та з метою підвищення ефективної взаємодії підрозділів Національної поліції з державними військовими адміністраціями, структурними підрозділами Прикордонної служби України, СБУ, розвідки, котррозвідки, військової прокуратури та ін., відповідно до поставлених державою задач, пропонуємо здійснити організацію і проведення таких комплексних заходів: 1) забезпечити відповідне реагування за наявності оперативної та іншої інформації щодо осіб, які мають намір перетнути державний кордон, використовуючи підроблені або фальсифіковані документи або незаконні шляхи (контрабандні стежки, шляхи, зокрема повітряні, водні ресурси та інші засоби). У разі відсутності такої інформації використовувати можливості джерел оперативної інформації засобом надання відповідних завдань, в тому числі понадпланових, а також використовувати у своїй діяльності відомості від громадськості та засобів масової інформації; 2) більш ефективно використовувати передбачені законом наявні форми, методи, способи службової діяльності для встановлення криміногенних і маргінальних осіб, які сприяють незаконному перетинанню державного кордону, підробці і фальсифікації відповідних документів і додатків до них, а також фізичного та технічного сприяння незаконного перетину державного кордону. З цією метою доцільно більш ефективно використовувати криміналістичні, оперативно-розшукові та інші інформаційні обліки; 3) розширити проведення сумісних оперативно-розшукових та інших запобіжних заходів з метою попередження незаконного перетинання державного кордону, протидії незаконній торгівлі людьми (дітьми), тканинами та органами людини, контрабанді, незаконному обігу зброї, боеприпасів, вибухових засобів (зокрема, що надійшли від наших партнерів) та наркотичних засобів і прекурсорів і притягнення винних осіб до передбаченої законодавством відповідальності; 4) більш широко використовувати можливості Інтерполу і Європолу, Міжнародного Червоного Хреста та інших міжнародних інституцій відповідно до національного і міжнародного законодавства та практики Європейського суду з прав людини; 5) підвищувати взаємодію з поліцейськими, правоохоронними, прокурорськими, судовими та іншими міжнародними інстанціями щодо встановлення транснаціональних злочинних та інших кримінальних зв'язків з цих питань; 6) структурним підрозділам Національної поліції України удосконалювати взаємодію з регіональними та іншими підрозділами ТЦК і ВЛК щодо забезпечення правопорядку при забезпеченні мобілізаційних заходів відповідно до наданих чинним законодавством посадових та інших повноважень, при цьому дотримуватись службової етики і законності; 7) підвищити ефективність роз'яснювальної роботи серед населення щодо наданих повноважень Національній поліції України і ТЦК та значення необхідності проведення мобілізаційних заходів і дотримання законів перетинання державного кордону при правовому режимі воєнного стану.

Запропоновані пропозиції не є вичерпними і можуть бути розширені. Проте порушені питання потребують окремого дослідження або наукового вивчення, зважаючи на

наявний досвід діяльності державних, правоохоронних, військових органів, військової прокуратури і СБУ тощо у цьому напрямі.

1. Ковальчук Л. С. Криміналістичне дослідження документів, призначених для посвідчення особи при перетинанні нею державного кордону України : навч. посібник. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. 184 с.
2. Кримінальний кодекс України : станом на 1 вересня 2023. Харків : Право, 2023. 292 с.
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» : чинне законодавство із змінами та доповн. станом на 28.09.2022. Офіц. текст. Київ : Алерта, 2022. 80 с.
4. Бугайчук К. Л., Шульга А. М., Юхно О. О. Особливості розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон : наук.-метод. рекомендації. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. 103 с.

УДК 314.15

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/77-80

Ксенія БОНДАРЕВСЬКА

професор кафедри соціального
забезпечення та податкової політики
Університету митної
справи та фінансів,
доктор економічних наук, професор

МІГРАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В умовах війни в Україні особливого значення набуває проблема вимушеної міграції громадян, втрати трудового та інтелектуального потенціалу. У свою чергу, забезпечення міграційної безпеки у перспективі післявоєнного відновлення України визначається об'єктивною необхідністю розробки заходів державної політики, спрямованої на рееміграцію українців та зупинення процесу відтоку інтелекту за кордон. При цьому міграційна безпека являє собою стан захищеності інтересів населення, держави та суспільства від міграційних викликів та загроз. Беззаперечним є той факт, що міграційна безпека є складовою національної безпеки.

На жаль, ще до початку повномасштабного російського вторгнення на територію України серед провідних тенденцій міграційних процесів переважали негативні, серед яких: втрата трудового потенціалу та відтік інтелекту, який розпочався ще на початку 90-х років ХХ століття; розповсюдженість нелегальної міграції; недосконалість державних механізмів управління міграційними процесами; недостатній рівень захищеності українських мігрантів за кордоном.

Вимушена міграція значної частини трудового потенціалу з України справляє вкрай негативний вплив на стан функціонування економіки та соціальний розвиток. Працівники високої кваліфікації – трудові мігранти з України, зайняті на низькокваліфікованих роботах за кордоном, у даному випадку не реалізують свій професійний потенціал та не збагачуються новими знаннями і досвідом [1]. Така тенденція загострюється в часи війни та має вираження у різниці в оплаті праці мігрантів та громадян приймаючої країни у межах діяльності на аналогічних посадах.

За оцінками Уряду, станом на 1 грудня 2019 р. на підконтрольній Україні території проживало 37,3 млн осіб. У той же час Державна служба статистики України ще до початку повномасштабної війни в Україні станом на 1 лютого 2022 р. визначала кількість населення в Україні (без урахування статистичної інформації щодо тимчасово окупованої АР Крим) у 41,1 млн осіб, при цьому річне скорочення населення склало понад 420 тис. осіб [2].

Демографічна катастрофа загострюється депопуляцією населення через катастрофічне зростання кількості емігрантів та рівня смертності серед військовослужбовців унаслідок бойових дій та ракетних атак на цивільне населення.

За даними Міністерства закордонних справ України, кількість українських мігрантів за кордоном станом на 21 червня 2023 р. становила майже 8,2 млн осіб. Порівняно з відповідним показником станом на 1 лютого 2023 року, кількість емігрантів зросла на